

Ez a száraz tény mindennél fényesebben igazolja a «Jogi Könyvtár» gyakorlati használhatóságát. A magyar bibliografiai irodalomban egyedül a Szabó Ervin fővárosi könyvtáros által szerkesztett könyvtári katalógusok vannak ezen modern irányban szerkesztve, a többiek többé kevésbé régi csapáson járnak.

A «Jogi Könyvtár» tehát nem tartalma, hanem alakjánál fogva hívja fel a figyelmet és ha sikerül a bemutatott minta alapján az egyetemi könyvtár nyomtatott katalógusainak indexét e szerint a módszer szerint szerzőnek elkészíteni, ezzel a könyvtárt megnyitja a kutató előtt.

Horváth Ignác.

I. van den Gheyn: *Croniques et conquestes de Charlemaine.* Reproduction des 105 miniatures de Jean Le Tavernier, d'Audenarde (1460). Bruxelles, 1909. Vromant et Co, imprimeurs et éditeurs. 8° 24 l., 105 tábla. Ára 16 Fr.

A burgundi udvar könyvtárából származó kéziratot ma az illuminált kéziratokban igen gazdag belga királyi könyvtár őrzi. Eredetileg két kötetből állt, a második kötetet legujabban, vastagsága miatt ketté osztották. Értékessé nem annyira a benne foglalt miniatürök művészi niveauja teszi, hanem azon nem ép gyakori körülmény, hogy keletkezésének pontos ideje mellett ismerjük scriptorát, miniatorait s könyvkötőjét. A scriptor a második kötet végén nevezi meg magát, megemlítve az évet is, — 1458 — melyben a művet befejezte. Az észak-francia születésű David Aubert ez, a burgundi udvar titulusos másolóinak egyike, a ki a XV. század második feléből származó fiamand eredetű kéziratokra annyira jellemző betűformát divatba hozta. Ugy látszik, hogy nemcsak leírója volt a kéziratnak, hanem résztvett a szöveg kompilálásában is. A prológusból kitéjük, hogy a kézirat Créquy urának («seigneur monseigneur de Crequy», voltaképp le sire de Créquy) rendeletére készült. A kész első kötet úgy látszik ajándék útján került a burgundi herczeg könyvtárába, a ki a művet ugyancsak Aubert-rel fejeztette be. A két kötet képeit az audenarde-i Jean Le Tavernier 1460-ban, Jó Fülöp rendelkezésre miniálta, a mint az egy Dehaisnestől közzétett utalványból kitéjük. A flamand festő-családból származó művész az I. kötetet 44, a II-t 61 képpel díszítette. Az I. kötetben halványszürke grisaille technikát használt. A II-ban ábrázolásainak egységes lila-veres alaptónust ad, melyen finom arany vonalakkal árnyékol. Ez utóbbi technikának Jean Le Tavernier egyik leggyakorlottabb kezű kifejlesztője volt. E technika az exportra szinte gyárilag előállított flamand «très riches heures»-ök útján eljutott Olaszországba is, ahol azonban inkább csak dekoratív részleteknél alkalmazták. Jelenetes ábrázolásoknál már

ritkábban találkozunk vele, így a pármái Bibl. Palatina egy Corvináján (GG.* III. 170. 1654.), mely Diomedes Carrafa «De institutione vivendi» cz. művét tartalmazza s melyet szerzője Beatrixnek ajánlott volt férjhezmenetele alkalmából.¹ A kérdéses miniatűr (4' l.) diszes keretelésben azt a jelenetet ábrázolja, a mint a szerző, térden állva, munkáját a királynőnek átnyújtja. Itt a technika átvétele közvetlenül északfrancia-flamand kézből történt, a mi nemcsak abból következik, hogy az olasz kéziratokban e technika igen ritkán fordul elő egész lapot elfoglaló és jelenetes miniatűrökben, hanem első sorban abból, hogy a Beatrix ruhájának hajtéka az északi modornak megfelelően vannak rajzolva, a mely jegy járulékosan a technikával került az ábrázolásba. A technika Olaszországban csak izoláltan él, míg az északfrancia és a flamand miniatűr-festészetben a XVI. század elejéig tartja magát.

A «Chronicques et conquestes de Charlemaine» miniatúra gyorskezü művész, a ki mesterségét alaposan ismerve, nagy rutinnal dolgozik. Ez legnagyobb erénye. A formaérzékben, a compositio gondosságában, a részletformák megfigyelésében nem emelkedik a közepesen felül. Csaták, párviadalok, hőstettek, várvívások, egy-egy nyugodtabb tábori jelenet: ezek feladatai, melyeknek változatait 105 lapon kellett bemutatnia. Leleménye ritkán hagyja cserben, de ritkán is szegődötti magasabb művészi problémák szolgálatába. Ábrázolásai ha nem is nyújtanak kiváló művészi élvezetet, kortörténeti szempontból igen becsesek. Francia, szaraczen, «magyar» harcosokat szerepeltet, városokat mutat be. De a harcos mind kora- és vidékebeli fegyverzetben vív, változtatásul egy-egy szaraczen fejére ú. n. zsidókalapot helyez, vagy sisakját turbánnal fonja körül. Várai, házai, utcái, intérierjei a saját vidékének építkezését tükrözik. Van egy pár ábrázolása, mely kulturhistoriai szempontból rendkívül becses, s melynek reprodukciójával gyakran találkozunk művelődéstörténeti kézikönyvekben. Így mindjárt az első miniatűr lap (11. l., repr. I. tábla): burgundiai város kapuja előtt kofák, kereskedők; a kapun belül utca, sétáló, lovagló urakkal; a háttérben terembe pillantunk, a hol Jó Fülöp, udvarától körülvéve, átveszi a művet a féltérdre ereszkedő művésztől.

Van a képek közt, megfelelően a regény szövegének, melyet magyarznak, három magyar vonatkozású.

96. lap (repr. 11. tábla): *Nagy Károly küldöttsége útnak indul a*

¹ V. ö. M. Kvszemle, III: 319—, XV: 54—; Arch. É. II: 277—. Berzeviczy A.: Beatrix, 144— (u. i. a 4'. lap reprodukciója. Joannes Marcus Cynicus nem tartandó szükségkép miniatűrnek is; a bejegyzés csak ennyi: «Joannes Marcus Cynicus exscripsit.»)

«magyar királyhoz». Város nyitott kapuján hosszú sorban számos lovas vonul ki, kiket erkélyről két alak kísér tekintetével. Középtérben terembe látni, melyben Clermont grófjának meggyilkoltatása játszódik le. Korviselet. Gotikus architektúra.

100' lap (repr. 12. tábla): *Csata a francziák és a magyarok* közt. Erődített, építkezésre kései gotikus jellegű város előtt, halmos talajon lovas harc. A compositio középpontján Nagy Károly — sisakszerű koronával megkülönböztetve, mint más képeken — vív párbajt pánczélos vitézzel. Az öltözetekben itt sincs törekvés korhűségre. A mester a magyar tábornok úgy igyekszik jelezni, hogy némely lovas fejére alul turbánszerűen csavart kendővel ellátott sisakot helyez. Ugyaníly módon különbözteti meg a szaraczen harcosokat a 212. és a 216' lap csatajelenetén. A francziák és a magyarok csatáját ábrázoló jelenet jobb sarkán hatalmas bárdal sújtani készülő lovas turbános sisakjára, mint közbelső tag, korona van alkalmazva; azt kell gondolnunk, hogy ez a «magyar királyt» akarja ábrázolni, mint-hogy rajta s Nagy Károlyon kívül a képen más koronás alak nincs. Hasonlóan ábrázol a mester más exotikus fejedelmeket és lovagokat (216', 262, 286, stb. ll.). A pajzsokon, zászlókon czimert nem találunk.

106' lap (repr. 13. tábla): *Buda városának ostroma*. Hatalmas falakkal és bástyákkal erődített város. Az épületek a művésznek más lapokon egyaránt használt készletét variálják. Kései gotikus stílusú épületek. A legdiszesebbik áttört koszorúpárkánnyal van ellátva (analógiák a 14., 32, 73, stb. ll.); rajta az ismert exotikus fővegen a «magyar király», két pánczélos vitéz kíséretében kiváncsian lesi a város sorsát. Természetesen tévedés volna itt Buda egykorú képét keresni. Az ostromlottak nyíllal, kövel, hatalmas doronggal védekeznek. Köztük két nőalak tűnik föl, szintén a kor viseletében; egyikük a létrán felkapaszkodó eltenséget veder vízzel készülő leönteni. Az ostromlók sűrű csoportokban vívják a várat. Az előtérben a császár, gyalogosan ifjú lovaggal beszélget. A compositio alapjában alig tér el a codex számos hasonló tárgyú ábrázolásától.

A három kötetet a jelenetes ábrázolásokon kívül egész sereg igen szép illuminált kezdőbetű, «lettrine» diszítí. Aránylag nagy méretűek, gazdag aranyozással, változatos színskálában. Külön művész, Pol Fruit készítette őket, a mi analógia segítségével biztossággal megállapítható. Nevét a burgundi hercegek számadási könyvei őrizték meg. Egyéb életkörülményéről, valamint származásáról semmit se tudunk. Igen ritka eset, hogy illuminált kézirat lettrináinak készítőjét, a tulajdonképeni enlumineur alárendelt munkatársát, személy szerint ismerjük.

A «Croniques et Conquestes de Charlemaigne» eredeti kötési tábláit csak régi leírásból ismerjük; a három kötet ma modern kötésben áll a brüsszeli könyvtárban. A könyvkötő nevét azonban az első kötet elején olvashatjuk:

Stuvaert Lievin à Gand
me lya ainsin.

Két másik kéziratban is előfordul a Liévin Stuvaert neve, a mit a Van den Gheyntől czitált Paulin Paris, illetve Paul Durrieu hozott napfényre.

A van den Gheyne publicatioja a «Croniques» összes jele-

netes miniatűrjének, zöldesszürke alaptónusban tartott kitünő fototípiáját adja, a különböző méretek daczára eredeti nagyságban. Szívesen vettük volna néhány inicziálé s tekintettel a jellegzetes betűformákra egy pár íráspróba közlését is. *Gerevich T.*

Jahrbuch der Bücherpreise. *Bearbeitet v. C. Beck.* III. és IV. évfolyam. Leipzig, 1909, 1910. O. Harrassowitz. 8-r, X, 325; XI, 227. I. Vászorboritékban 10 és 8 M.

Ha a Beck-féle árverési katalogus két legutolsó kötetét összehasonlítjuk, azt tapasztaljuk, hogy bár a IV. folyamaban a feldolgozott árverések száma 40-ról 68-ra emelkedett, a kötet terjedelme a III-ikéhoz képest mégis vagy száz lappal csökkent. A terjedelem csökkenése onnan magyarázható, hogy a szerkesztő azt az elvet, melyet már a III. évfolyamra nézve felállított s a mely abban áll, hogy a kisebb áron elkelt könyvek közül azok, melyek hasonló áron az előző folyamokban már szerepelnek, elhagyatnak, ezúttal szigorubban tartotta be s e mellett a külföldi — értsd nem németországi vagy osztrák — aukciók feldolgozásánál az árak határát sokkal magasabbra (hogy mennyire, azt a szerkesztő nem árulja el) vonta, mint az előző folyamoknál. Egy másik újítása a IV. folyamnak, hogy a könyvek megjelenésének határát, mely eddig 1850 volt, ezúttal sok esetben kijebb tolták «Namentlich trifft dies bei Privatdrucken, in geringer Auflage hergestellten, besonders erhaltenen Büchern, solchen aus berühmten Besitz usw.» Megjegyzendő, hogy ez az újítás tulajdonképen nem az, mert hiszen a III. folyamaban is szerepelnek fölösleges számban 1850 után megjelent művek, még pedig nemcsak a francia, hanem a német irodalomból is. Így pl. a III. folyam egyetlen lapján, a 149-en a következő 1850 utáni művek szerepelnek: Katherina II., Mémoires 2. éd. 1859. — Keil, Rich. u. Rob. Gesch. d. Jenaischen Studentenleben 1858. — Keller, A., Italien. Novellenschatz 6 Be. 1851. — Keller, G., Gesammelte Gedichte, 1883. — U. a. Der grüne Heinrich 4 Be. 1854—55. — U. a. N. A. 4 Be. 1879—80. — U. a. Die Leute von Seldwyla. 1856. — U. a. Martin Salander 1886. — U. a. Sinngedicht 1882. — U. a. Züricher Novellen 2 Be. 1878. S e mellett a felsorolt művekre nézve — Keller Grüner Heinrichjét kivéve — nem is állanak fenn azok a szempontok, melyekkel Beck a IV. folyam állítólagos «újítását» menteni iparkodik.

Ez állítólagos reformoknál sokkal fontosabb az az újítás, hogy a IV. folyamtól kezdve a Hôtel Drouot-ban tartott árverések is feldolgoztattak, a melyek tudvalevően az európai kontinens legelőkelőbb aukciói. Ez az újítás egyszerre nagyot változtatott